

४. अनुवाद प्रक्रियेत अनुवादकाची भूमिका

डॉ. अशोक गणपतराव पाठक

मराठी विभाग, लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, परतूर, ता. परतूर, जि. जालना.

खरं तर अनुवाद म्हणजे नुसते भाषांतर नसते, तर एका भाषेतला मजकूर दुसऱ्या भाषेत नेमकेपणाने न्यायचा असतो. हे करत असतांना मूळ भाषेत व्यक्त झालेल्या शब्दातील, वाक्यातील आणि एकूण लिखाणातील आर्तभाव, विचार आणि दृष्टीकोन हयांची पडझड होता कामा नये, अशा सगळ्या प्रक्रियेला अनुवाद म्हणता येईल.

ज्या भाषेतला विचार दुसऱ्या भाषेत आणायचा असतो त्या भाषेला मूळ भाषा असे म्हणतात आणि ज्या भाषेत तो न्यायचा असतो त्या भाषेला लक्ष्य असे म्हणतात.

डॉ.केशव तुपे यांनी आपल्या 'माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्ये' या ग्रंथात काही मान्यवर लेखकांच्या अनुवादा संदर्भातील व्याख्या मांडल्या आहेत. हया व्याख्यांवरून आपल्या लक्षात येईल की, दोन वेगवेगळ्या भाषा, त्या भाषांमधील वेगळेपणा आणि त्या भाषा बोलणाऱ्या लोकसमूहाची मानसिक आंदोलनं हया सर्व गोष्टी अनुवाद होत असताना किती महत्वाच्या आहेत.

१. नायडा युजीन :- 'अनुवाद' म्हणजे स्रोत भाषेतील संदेश (किंवा आशय) अतिशय निकटतम अशा सममुल्यकांच्या सहाय्याने लक्ष भाषेत घेऊन जाण्याची प्रक्रिया होय ही प्रक्रिया प्रारंभी अर्थाच्या स्तरावर आणि नंतर शैलीच्या स्तरावर होत असते.
२. जे.सी. कॅटफोर्ड :- "एका भाषेतील पाठयसामग्री समानार्थकां-सममुल्यक पाठयसामग्रीच्या आधारे दुसऱ्या भाषेत प्रतिस्थापित करणे म्हणजे अनुवाद होय."
३. न्यूमार्क :- "अनुवाद हे असे कौशल्य आहे, ज्यात एका भाषेत प्रकट झालेल्या संदेशाला दुसऱ्या भाषेत अभिव्यक्त करण्याचा प्रयत्न केला जातो."
४. डॉ.सुरेशकुमार :- "एक भाषा के विशिष्ट भाषाभेद के विशिष्ट पाठ को दुसरी भाषा में इस प्रकार प्रस्तुत करना अनुवाद है जिसमे व मूल के भाषिक अर्थ, प्रयोग के वैशिष्ट्य से निष्पन्न अर्थ, प्रयुक्ति और शैली की विशेषता, विषय वस्तु तथा संबन्ध सांस्कृतिक वैशिष्ट्य को यथासंभव सुरक्षित रखते हुए दुसरी भाषा के पाठ को स्वाभाविक रूप से ग्राह्य प्रतीत हो"